

lan länge ha varit ganska gemytligt. Belysande är KA Wallenbergs avskedshälsning till justitieministern vid regeringens sista sammanträde: Förbliv alltid samma stora goda barn som Du hittills varit!

Dessa och andra lustigheter ökar bokens läsbarhet även för senare generationer, men

det väsentliga är givetvis, att boken ger säkra upplysningar om både väsentligheter och vad Crusenstolpe en gång kallade "det inre av dagens historia". Utgivande förlag är Kungl Samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinaviens historia.

THEDE PALM:

Löst folk

Svante Jakobsson både forskar och författar inom områden av svensk kulturhistoria, som han själv rutat in åt sig. Han skrev sin doktorsavhandling om estlandssvenskars flykt undan tvångsuttagningar till den ryska armén under förra delen av 1800-talet och om deras öden i det nya hemlandet Sverige. Han har också skrivit om fattighjonerna i Stockholm under samma århundrade. En nyutkommen studie heter "På kant med samhället. Om "lost folks" tillvaro på 1880-talet" (Uppsala, Almqvist & Wiksell). Den handlar om tiggare och prostituerade för hundra år sedan. Ett antal människor har berättat om sig själva och vad de sagt har bevarats i polisiära förhållningsprotokoll. Varför de hamnat hos polisen får man veta genom redogörelser för dåtida lagar och förordningar. Om tillämpningen av dessa ges bilder i tex kronoarbetskompaniets å Vaxholm stamrullor. Jakobsson behärskar och utnyttjar ett mycket speciellt arkivmaterial.

De glada luffarna på vägarna var inte alltid så glada. Deras frihet stordes av åtskilliga ingripanden från samhällets sida. Om de befanns sakna vad som på lagspråk hette laga försvar eller var försvarslösa, kunde de kallas lösdrivare. Om de saknade arbete eller, vilket var värre, om de var arbetsovilliga, låg de samhället till last, något som i sig var förkastligt eller brottsligt. Polisen kunde höra dem och en polischef kunde tilldela dem varning. I svårare fall överlämnades de till länsstyrelsen, som kunde varna eller besluta om tvångsintagning på olika arbetsinrättningar och detta i vissa fall på obestämd tid.

Alla arbetslösa behövde inte befara sådana följder. Den som strök omkring med ett intyg på fickan, utfärdat av hemtraktens sockennämnd, att vederbörande "iakttog ordning och sedlighet i sitt lefverne samt söker efter förmåga sig ärligen försörja" behövde inte ha utmärkts av särskilt stor förmåga: honom gick det också att skicka hem. Lagarna var ibland hårda, men deras handhavare kunde vara både rättsinniga och mänskliga. En som avtjänat straff för tjuvnadsbrott hade som lösdrivare svårare än andra. En sådan åberopade att han nyss kommit ut efter ett straff för första resan stöld, "av vilken orsak han inte trodde sig kunna erhålla arbete." Han hade väl rätt, och i hans fall nöjde sig länsstyrelsen med den obligatoriska varningen.

För att belysa förhållandet mellan lösdri- varna och samhället har Jakobsson samlat och refererat ett stort antal fall. De är alla olika, men de har grunden gemensam. Det rör sig om människor som kommit snett. Många har kanske försökt men haft betydande svårigheter att komma ur de onda cirklar, i vilka de hamnat. När det gällt kvinnor är det mest fråga om prostituerade som också fallit för spriten. Männerna var sådana som levde på tiggeri och som märktes av sitt fylleri. De ägde väl kläder på kroppen men inte mycket mer; vad de haft på sig vid intagningen på en anstalt finns noga förtecknat. När de återfick friheten, medförde de intyg om sitt uppförande: vilket värde sådana betyg haft för dem är svårt att veta. I ett fall avled en intagen på Vaxholm. Han efterlämnade 1 kr 04 öre, för-

modligen intjänad men ännu inte utkvitterad lön.

Samhället hade bara plats för ett fåtal på sina arbetsanstalter. Den som går igenom Jakobssons urval av fall märker snart, att praktiskt taget alla gripanden för bettleri sammanhängde med fylleri och bråk. De verkligt störande samlades in. Vanliga tiggare riskerade kanske en varning, men flertalet kom väl knappast i beröring med myndigheter.

Det finns en del skrivet om tiggeri och lösdriveri och Jakobsson har förtecknat litteraturen. Tiggeri levde för övrigt långt in på 1900-talet. Stockholm lär ha varit uppdelat i

tiggeridistrikt med olika möjligheter. Den, som gav i dörren åt en, måste räkna med att andra ringde på. Tiggartecken på ytterdörrar och väggar lämnade vägledning. Många av dem som tiggde hade det otvivelaktigt svårt. Bara de berusade gick att avvisa med lätt samvete. Att helt slippa tiggare ansågs vara möjligt endast för dem som på dörren kunde sätta skylten "Medlem av Föreningen för välgörenhetens ordnande". Där gavs av princip ingenting, och även den alldeles illitterata tiggaren visste hur den skylten såg ut och vad den innebar.

ÅRSSAMMANKOMST

Föreningen Svensk Tidskrifts Vänners årssammankomst

måndagen den 21 maj 1984 kl 18.15
Läkaresällskapet, Klara Östra Kyrkogata 10,
Stockholm

- Redogörelse för Svensk Tidskrifts verksamhet
- Middag
- Ambassadör Gunnar Heckscher:
Några bilder ur Svensk Tidskrifts historia

Anmälan per telefon 08/67 59 55